

2. PŘÍSTUP K OCHRANĚ STARŠÍCH LIDÍ ZALOŽENÝ NA (LIDSKÝCH) PRÁVECH

K ochraně určité kategorie osob, která má zvláštní potřeby, popř. ve zvýšené míře čelí specifickým problémům, je možné přistupovat různými způsoby a za pomoci různých nástrojů. Volba mezi nimi není bezvýznamná. Určuje totiž, jaká oprávnění a možnosti budou přiznány příslušníkům dané kategorie, jakým aspektům jejich života bude věnována pozornost a jaké cíle bude úprava sledovat. V odborné literatuře se lze setkat s rozlišením dvou hlavních přístupů – jedná se o přístup založený na potřebách (needs-based approach) a přístup založený na lidských právech, resp. právech obecněji (rights-based approach).⁵⁷ Příležitostně, zejména ve studiích zaměřujících se na zajištění práva na rozvoj a na boj proti chudobě, bývá připojován třetí přístup, který lze označit jako charitativní (charity approach).⁵⁸ Vzhledem k roli, kterou v diskusích o ochraně starších lidí tradičně hrají lékařské a ekonomické úvahy, se zdá možné identifikovat ještě čtvrtý přístup, jenž by mohl být označen jako přístup založený na problémech (problems-based approach).

2.1 Čtyři hlavní přístupy k ochraně lidských práv starších lidí

Pojmenování jednotlivých přístupů odráží základní východiska, o něž se přístupy opírají a na jejichž základě určují, kdo v jaké míře a v jaké formě má získat ochranu. Tato východiska určují, na co přístupy kladou důraz, na jaké kategorie osob se zaměřují, jak vnímají roli konkrétních jednotlivců, jež do těchto kategorií spadají, kdo či co nese hlavní odpovědnost za problémy, jimž tito jednotlivci čelí, a do jaké míry se počítá s aktivním zapojením takové skupiny do řešení problémů. Ve své publikaci věnované přístupu založenému na právech z roku 2007 předložili odborníci z Dánského ústavu pro lidská práva Jakob Kirkemann Boesen a Tomas Martin užitečné srovnání prvních tří přístupů.⁵⁹ Aplikací tohoto srovnání na kategorii starších lidí,

⁵⁷ Viz též COX, C., PARDASAMI, M. Aging and Human Rights: a Rights-Based Approach to Social Work with Older Adults. *Journal of Human Rights and Social Work*. 2017, Vol. 2, s. 98–106.

⁵⁸ From charity to human rights-based approach to development. *Glopolis*, 31 December 2010.

⁵⁹ BOESEN, J., KIRKEMANN, M. T. *Applying a rights-based approach. An inspirational guide for civil society*. Danish Institute for Human Rights, 2007, s. 10.

jeho rozšířením o čtvrtý přístup a doplněním některých nových položek získáme následující tabulku (doplněné položky jsou uvedeny v kurzívě). Tabulka samozřejmě zahrnuje mnohá zjednodušení, klíčové rozdíly mezi jednotlivými přístupy a výhody i nevýhody každého z nich na nich lze ale ukázat poměrně jasně a přehledně.

Tabulka 1: Hlavní přístupy ke starším osobám

Přístup založený na problému	Charitativní přístup	Přístup založený na potřebách	Přístup založený na právech
<i>Zaměření na vstupy a výsledky</i>	Zaměření na vstupy, ne výsledek	Zaměření na vstupy a výsledek	Zaměření na proces a výsledek
<i>Důraz na řešení problémů</i>	Důraz na posílení charity	Důraz na uspokojení potřeb	Důraz na zajištění práv
<i>Uznání nutnosti řešit problémy</i>	Uznání morální odpovědnosti /.../ vůči potřebným	Uznání potřeb jako platných nároků	Uznání individuálních a skupinových práv jako nároků
<i>Jednotlivci jsou příčinou problémů</i>	Jednotlivci jsou oběťmi	Jednotlivci jsou objektem /.../ zásahu	Jednotlivci jsou nositeli práv
<i>Jednotlivci dostávají pomoc</i>	Jednotlivci si zaslouží pomoc	Jednotlivci si zaslouží pomoc	Jednotlivci mají nárok na pomoc
<i>Zaměření na projevy problémů</i>	Zaměření na projevy problémů	Zaměření na bezprostřední příčiny problémů	Zaměření na bezprostřední a strukturální příčiny problémů
<i>Jednotlivci nejsou konzultováni</i>	<i>Jednotlivci nejsou konzultováni</i>	<i>Jednotlivci nejsou konzultováni</i>	<i>Osoby jsou konzultovány</i>
<i>Jednotlivci by se měli stydět</i>	<i>Jednotlivci by měli cítit vděčnost</i>	<i>Jednotlivci by měli cítit uspokojení, že jejich potřeby jsou naplněny.</i>	<i>Jednotlivci by měli cítit uspokojení, že jejich důstojnost je respektována.</i>

Tabulka si samozřejmě vyžaduje podrobnější komentář. Ten lze začít dokumentací rozdílů mezi uvedenými přístupy na známém přísloví: „*Daruješ-li člověku rybu, nakrmíš ho na jeden den, naučíš-li ho lovit, dáš mu potravu pro celý život.*“ Přístup založený na problému vidí v dané situaci hladového člověka, který představuje zátěž pro společnost. Touto zátěží zůstane, i když se společnost rozhodne, v zájmu sociálního smíru, poskytnout mu, na jednorázovém nebo dlouhodobém základě, rybu (v podobě např. potravin či sociální dávky). Přístup založený na problému se tak orientuje jak na vstupy (ryba), tak na výsledek (nasyčený člověk). Klade důraz na vazbu mezi oběma položkami, tj. na to, aby vstup vedl k výsledku, a tím by se vyřešil problém, který zde před společností vyvstává (hladový člověk). Základem přístupu založeného na problému je uznání nutnosti řešit určitý problém, za jehož příčinu je standardně považován jednatel, který má v něčem odlišné potřeby od většiny,

např. se o sebe nedokáže postarat sám (neumí lovit ryby). Přístup příliš neřeší, proč tomu tak je, soustředí se na projev problému (hladový člověk) a reaguje na něj poskytnutím určité pomoci (ryba). Hladový člověk obvykle není konzultován (např. ohledně toho, zda ryby vůbec jí), což je částečně dáno tím, že přístup na něj pohlíží jako na příčinu problémů a někoho, kdo by měl za svůj problém cítit stud či vinu a měl by být zkrátka rád, pokud se mu někdo snaží, podle svých představ, pomoci.

Charitativní přístup⁶⁰ se na hladového člověka dívá jinou perspektivou. Vidí oběť, která si zaslouží pomoc. Poskytnutí takové pomoci je vnímáno jako výraz morální odpovědnosti, kterou může, ale nemusí doprovázet odpovědnost právní.⁶¹ Přístup neřeší příčiny problémů, ale snaží se odstranit, nebo spíše zmírnit jejich projevy a dopady. Potřební jednotlivci nejsou konzultováni, rozhodnutí závisí na „donorech“, přičemž se očekává, že potřební za poskytnutou pomoc budou cítit náležitou vděčnost. Na rozdíl od předchozího přístupu se přístup charitativní orientuje spíše na vstupy (ryba) než na výstupy (nasyčený člověk). Právě kvůli tomu bývá někdy kritizován – může se totiž zdát, že „donor“ poskytuje pomoc zejména kvůli sobě samotnému a svému pocitu splnění morální povinnosti spíše než kvůli hladovému člověku, o jehož potřebě se nijak zvláště nezajímá.

Tím se liší od dalšího přístupu, založeného na potřebách.⁶² Ten, jak již název napovídá, naopak chápe potřeby konkrétních jednotlivců jako základní východisko. Jeho cílem je tyto potřeby uspokojit, neboť se jedná o platné nároky, jejichž uspokojení si potřební zaslouží. Přístup se přitom snaží řešit nejen samotný problém (hladový člověk), ale i jeho alespoň bezprostřední příčiny (např. nedostatek sítí pro rybolov či neschopnost konkrétního jednotlivce lovit ryby). Volí řešení, které společnost považuje za vhodné, opět ovšem často opomíjí zapojit do rozhodování potřebného jednotlivce, který je chápán jako objekt zásahu. Orientace je jak na vstupy (ryby, sítě), tak na výsledek zásahu (člověk, který je aspoň určitou dobu schopen zajišťovat si ryby sám).

Přístup založený na (lidských) právech⁶³ volí optiku, jíž se výrazně liší od všech tří přístupů předchozích. Zde je východiskem jednotlivec coby nositel základních práv, jež mu má společnost, resp. stát v míře stanovené vnitrostátní a mezinárodní úpravou, zajistit. Jednotlivec má na takové zajištění právní nárok a může se jej, opět na rozdíl od předchozích přístupů, domáhat právními cestami. Aktivní role se od něj očekává i při vymezování toho, jakou formou by jeho práva měla být

⁶⁰ Viz též HISAYO KATSUI, H., KUMPUVUORI, J. Human Rights Based Approach to Disability in Development in Uganda: A Way to Fill the Gap between Political and Social Spaces? *Scandinavian Journal of Disability Research*. 2008, Vol. 10, No. 4, s. 227–236.

⁶¹ Srov. O'HALLORAN, K. *Human Rights and Charity Law. International Perspectives*. Routledge, 2020.

⁶² Srov. MAGRATH, C. J., FITZSIMONS, C. Funding community education in Ireland Making the case for a needs-based approach. *Journal of Social Science Education*. 2019, Vol. 18, No. 4, s. 38–50.

⁶³ Shifting perceptions: towards a rights-based approach to ageing, Focus Chapter. *EU Fundamental Rights Agency*, 2018, dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-fundamental-rights-report-2018-focus_en.pdf (12. května 2021).

uspokojena – měl by být konzultován, resp. měl by na přijímání rozhodnutí aktivně participovat. Důraz je kladen jak na výsledek, tak na proces řešení problémů, přičemž ve druhé oblasti by pozornost měla být věnována nejen projevům problémů a jejich bezprostředním příčinám, ale i příčinám hlubším, strukturálním. Jinými slovy, přístup založený na (lidských) právech vidí v hladovém jedinci člověka, kterému jsou nejspíše upírána jeho práva. Chce s ním mluvit, aby zjistil, proč se dotýčný ocitl v obtížné situaci a jak by se tato situace dala řešit tak, aby to bylo dlouhodobě udržitelné a přijatelné jak pro společnost, tak pro jedince samotného. Řešení by nemělo být omezené na uspokojení okamžité potřeby (ryba), ale mělo by být trvalejší povahy. Může tak spočívat např. v dlouhodobém poskytování ryb (pokud člověk ne z vlastní viny není schopen rybařit), v zajištění kurzů rybaření (pokud člověk neví, jak na to) nebo v odstraňování překážek, které brání v rybolovu (vyčerpání ryb v důsledku nadměrného rybolovu, odepření přístupu k moři aj.). Přístup založený na (lidských) právech tak má nejbliže k naplnění přísloví citovaného v úvodu a jde dokonce ještě za jeho rámeček.

Pokud nyní nahradíme hladového člověka z přísloví staršími lidmi, kteří čelí obtížím kvůli svému věku nebo kvůli vnímání tohoto věku, vidíme výhody přístupu opřeneho o (lidská) práva vůči přístupům jiným. Daný přístup klade starší lidi do středu pozornosti a vnímá je jako osoby obdařené lidskou důstojností, s nimiž je třeba zacházet s respektem a jimž je třeba zajistit plnou autonomii a stejná práva, jaká mají ostatní lidé. To, jak budou tato práva implementována v případě konkrétních starších lidí, by mělo být určeno v součinnostmi s nimi. Jak uvádějí Schulmann, Ilinca a Rodriguez, „*přístup založený na lidských právech /.../ staví starší lidi /.../ do středu pozornosti, což jim umožňuje podílet se na rozhodování a nárokovat si svá práva. Zároveň /přístup/ požaduje odpovědnost od státu a institucionálních aktérů, kteří mají na starosti prosazování těchto práv*“.⁶⁴ Přístup založený na (lidských) právech se snaží najít takové řešení, jež by bylo komplexní, dlouhodobé a specifické. Řešení je komplexní, pokud zohledňuje bezprostřední i dlouhodobé příčiny obtíží. Je dlouhotrvající, pokud jeho účinky nejsou omezeny na krátkou dobu. A je specifické, pokud není založeno na logice „jeden model vyhovuje všem“, ale odráží potřeby a přání konkrétních starších lidí.

2.2 Vývoj přístupu k ochraně starších lidí

Navzdory jeho zjevným výhodám trvalo poměrně dlouhý čas, než se přístup založený na (lidských) právech začal prosazovat ve vztahu ke starším lidem. V této oblasti dlouho převládal **přístup založený na problému**, který vycházel zejména z ekonomických a lékařských hledisek. Starší lidé v něm byli vnímáni jako omezeně produktivní nebo zcela neproduktivní jedinci, kteří málo přispívají do společně

⁶⁴ SCHULMANN, K., ILINCA, S., RODRIGUEZ, R. Rights-based approach to care and support for older persons. *European Centre for Social Welfare Policy and Research Policy Brief 2019/1*, s. 2.

pokladničky a naopak z této pokladničky disproportčně čerpají mj. vzhledem k nastavení důchodového systému a ke zvýšeným nárokům na zdravotní péči. Příklad tohoto přístupu nabízí *Zpráva EU o stárnutí za rok 2015*, která stárnutí prezentuje z čistě ekonomického hlediska a omezuje se na analýzu jeho dopadů na rozpočty jednotlivých členských států EU a EU samotné.⁶⁵

Obdobně *Zpráva zvláštního zpravodaje OSN pro právo každého na dosažení nejvyššího možného stupně fyzického a mentálního zdraví z roku 2011*, i když se formálně hlásí k přístupu založenému na (lidských) právech, obsahuje na úvod kapitulu, jež dopady stárnutí popisuje jazykem velmi podobným tomu, který charakterizuje přístup založený na problému.⁶⁶ Zpráva nejprve připomíná, že v dnešní době v průměru žijí déle, dokonce nejdéle v lidské historii, lidé ve všech částech světa, následně ale poznamenává, že „/m/ezi bezprostřední důsledky delší průměrné doby dožití patří zvýšení výskytu chronických a nepřenosných nemocí a zdravotního postižení, které, nejsou-li adekvátně řešeny, mohou představovat významnou zátěž pro zdravotnické systémy, přetížít důchodový a sociální systém, zvýšit poptávku po primární zdravotnické péči a zhoršit dostupnost a cenovou přijatelnost dlouhodobé péče“.⁶⁷ Stárnutí a jeho „nositelé“, starší lidé, jsou tedy pro společnost primárně zdrojem celé řady problémů. Na „alarmistická kliše“ o ekonomických a dalších hrozbách demografického stárnutí upozorňují i čeští sociologové zabývající se stárnutím a stigmatizací či stereotypizací starších lidí.⁶⁸

Je lehce paradoxní, že ačkoli lidstvo odpradáвна toužilo prodloužit průměrný věk dožití, v okamžiku, kdy se mu to v nebyvalé míře podařilo, začalo tento jev – onálepkovaný ne zrovna laskavě jako „stárnutí populace“ (population ageing) – vnímat v mnohém negativně. Starší lidé jsou prezentováni jako brzda ekonomiky, zátěž pro státní rozpočet a břemeno pro zdravotnický systém. Stárnutí není bráno jako příležitost, ale jako problém, který je třeba řešit. Přičemž řešení se často omezuje na finanční a institucionální stránku věci. To je dobře vidět i na tématech, na něž se zaměřuje veřejná debata týkající se starších lidí v České republice.⁶⁹ Debatě dominuje téma důchodů, jejich zvyšování a obtíží, do nichž rostoucí počet důchodců dostává veřejné finance. Dalším velkým „seniorským“ tématem jsou zdravotní obtíže spojené s vyšším věkem a, opět, náklady na zdravotní péči, jež je s léčbou těchto obtíží spojená. Není pochyb o tom, že se jedná o relevantní témata, která by ve veřejném

⁶⁵ *The 2015 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013–2060)*, 2015.

⁶⁶ UN Doc. A/HRC/18/37, *Thematic study on the realization of the right to health of older persons by the Special Rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health*, Anand Grover, 4 July 2011.

⁶⁷ Tamtéž, s. 7.

⁶⁸ RABUŠIC, L. *Stárnutí populace jako pohroma nebo sociální výzva?* Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2002. Viz dále podrobněji v části III této publikace.

⁶⁹ Více viz SKÁLOVÁ, M. *Mediální obraz seniorů*. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 2012; KYSELOVÁ, D. *Mediální obraz seniorů*. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati, Zlín, 2015; SIKOROVÁ, R. *Mediální obraz seniorů v českých magazínech pro seniory*. Diplomová práce. Praha: Fakulta sociálních věd, 2018.

prostoru měla být diskutována. Současně by se ale diskuse neměla omezovat jen na ně a měla by ve větší míře reflektovat pozitivní aspekty spojené s tím, že střední věk dožití (tzv. naděje dožití) se jen od roku 1950 v ČR zvýšila o cca 15 let. Málokdo tento fakt bere jako špatnou zprávu pro sebe a své blízké, není tedy důvod přistupovat k odlišnému hodnocení ve vztahu k české společnosti jako celku.

Ostatně otázka toho, jak čelit specifickým výzvám, jež ve větší míře vyvstávají ve vyšším věku, není nijak nová. Řešila ji prakticky všechna lidská společenství.⁷⁰ Před nástupem moderního industriálního věku klíčovou roli sehrával **charitativní přístup**.⁷¹ Úkoly související s péčí o starší lidi, jež nedokázali zajistit tito lidé samotní, jejich rodiny nebo širší společenství, jehož byli součástí (širší rodina, kmen, obec apod.), byly obvykle ponechány na institucích typu církví, jiných náboženských společenství, zvláště charitativních organizací nebo štedrých jednotlivců (poskytování almužny v evropském prostoru či zakátu v muslimském světě⁷²). Jak jsme viděli výše, charitativní přístup sice má v systému zajištění péče o zranitelné osoby své místo, jeho problémem ale je, že se nesnaží řešit příčinu problémů a spíše než o poskytnutí reálné pomoci potřebným mu jde o splnění morální odpovědnosti „donora“. Na charitu navíc z podstaty věci není právní nárok, potřební se jí tedy nemohou nijak domoci. Je-li jim z dobré vůle ostatních poskytnuta, měli by za to být vděční, není-li poskytnuta, mají smůlu.

Když byly v roce 1960 v Kongresu USA projednány návrhy změn systému sociálního zabezpečení pro seniory, kritizoval senátor Gore tyto návrhy právě s odkazem na to, že se opírají o charitativní přístup, který podle jeho názoru „*nedává starším osobám nárok, právo. /.../ Nahlodává to hrdost našich lidí, neboť se takto dostávají so potupné pozice, kdy musejí vzít klobouk do ruky a /.../ ukázat svou chudobu, než obdrží pomoc, kterou potřebují*“.⁷³ Stejná výhrada byla opakovaně vznesena v Evropě,⁷⁴ hlavně v rámci diskusí o nastavení důchodových systémů. To vedlo k tomu, že charitativní přístup začal být postupně doplňován a do značné míry nahrazován přístupy jinými.

Obvykle se nejprve jednalo o **přístup založený na potřebách**, který bral pomoc starším lidem jako pragmaticky pojatý nástroj, jenž by měl zajistit, aby poměrně velké skupiny osob nezůstaly na okraji společnosti a nečelily extrémní chudobě. Přejchod k tomuto přístupu se projevil zavedením systémů veřejných důchodů, veřejné zdravotní péče a poskytování dalších veřejných služeb.⁷⁵ Ačkoli v původní

⁷⁰ Viz též The Role of Senior Citizens Throughout History, *Stannah*, 27 September 2017, dostupné z: <https://blog.stannah-stairlifts.com/society/role-of-senior-citizens-throughout-history/> (5. června 2020).

⁷¹ Srov. PORCK, T. *Old Age in Early Medieval England. A Cultural History*. Boydell & Brewer, 2019.

⁷² Srov. Supporting The Elderly and Disabled In Islam, *Muslim Aid*, July 2014, dostupné z: <https://www.muslimaid.org/media-centre/blog/supporting-the-elderly-and-disabled-in-islam/> (8. dubna 2020).

⁷³ US Senate, *Social Security Amendments of 1960, Report No. 1865*, August 19, 2060, s. 275.

⁷⁴ HUGMAN, R. *Ageing and the Care of Older People in Europe*. St. Martin Press, 1994, s. 115.

⁷⁵ Srov. GRÜNEWALD, A. The historical origins of old-age pension schemes: Mapping global patterns. *Journal of International and Comparative Social Policy*. 2020, Vol. 37, No. 2, s. 1–19.

podobě se tyto systémy vztahovaly jen na relativně malou část obyvatel, postupně byly v mnoha státech, zejména na evropském kontinentu, rozšířeny na prakticky všechny vrstvy obyvatelstva. Není sporu o tom, že daná opatření napomohla zlepšit kvalitu života (nejen) starších lidí a vyvázala je ze závislosti na jejich rodinách, byť ty nadále pro většinu lidí zůstávají klíčovým poskytovatelem péče a pomoci, a charitativních institucích, jež dnes sehrávají spíše doplňkovou roli a často se specializují na oblasti, které veřejná moc nepokrývá dostatečně, popř. vůbec (v mnoha zemích mj. dlouhodobá paliativní péče). Slabinou přístupu založeného na potřebách je, jak jsme viděli, že starší lidi vnímá primárně jako pasivní beneficiáře poskytované péče a pomoci, nikoli jako aktivní partnery k dialogu o tom, jak má tato péče a pomoc vypadat a zda, za jakých podmínek a v jakém rozsahu má být různým starším lidem poskytována. Obdobně jako charitativní přístup se navíc přístup založený na potřebách orientuje zejména na projevy problémů, nikoli jejich příčiny, především ne ty strukturální.

Přístup založený na lidských právech jde v tomto o několik významných kroků dále. Starší osoby pojímá coby aktivní nositele práv, kteří nejsou odkázáni na dobročinnost druhých, ale mají právem garantovaný nárok na rovné zacházení a zohlednění svých specifických potřeb. Přístup se navíc zajímá nejen o projevy, ale i o bezprostřední a také strukturální příčiny toho, proč se někdy starším lidem onoho rovného zacházení nedostává a proč nejsou respektována jejich práva. Přístup založený na lidských právech je navíc, jak poznamenává kanadský právník Frédéric Mégret, „jedinečně vhodný pro *'de-naturalizaci'* některých otázek a jejich *'re-politizaci'*“.⁷⁶ Myslí tím to, že určité jevy přestanou být chápány jako přirozený a nevyhnutelný důsledek vyššího věku a lidé si uvědomí, že si je do seniorů projektují oni sami automaticky, na základě stereotypních představ o tom, co starší věk jistě přináší. Sem spadá např. přesvědčení o tom, že se starší lidé nemohou uplatnit na trhu práce, protože nejsou dost flexibilní a nedokáží se adaptovat na nové prostředí, popř. takové uplatnění nepřichází v úvahu s ohledem na jejich zhoršený zdravotní stav či snížené mentální schopnosti. Zatímco některé starší lidi mohou tyto charakteristicky vystihovat, pro jiné platit nemusejí (a naopak mohou platit pro některé lidi nižšího věku). Právě uvědomění si toho, že starší lidi nejsou homogenní skupinou automaticky vykazující určité fixní znaky, je onou *de-naturalizací*, o níž mluví Mégret.

⁷⁶ MÉGRET, F. The Human Rights of Older Persons: A Growing Challenge. *Human Rights Law Review*. 2011, Vol. 11, No. 1, s. 63.

2.3 Prosazování přístupu ke starším lidem založeného na (lidských) právech

O přístupu založeném na lidských právech se v poslední letech ve vztahu ke starším lidem mluví poměrně hojně. Například zvláštní zpravodaj OSN pro právo na zdraví ve své zprávě z roku 2011 zdůraznil potřebu paradigmatického posunu v tom, jak o starších lidech ve veřejném prostoru mluvíme, „*od přístupu založeného na potřebách k přístupu založenému na právech*“.⁷⁷ Obdobně se ve své zprávě z roku 2019 vyjádřil zvláštní zpravodaj OSN pro práva osob se zdravotním postižením, podle nějž „*státy musejí vytvořit právní a politické rámce, které zajistí a podpoří plnou realizaci všech lidských práv pro všechny starší osoby se zdravotním postižením. Za tímto účelem musí státy přijmout přístup založený na lidských právech ve všech právních předpisech a politikách a odklonit se od lékařských a charitativních přístupů k postižení a stárnutí*“.⁷⁸ Četné odkazy na přístup založený na lidských právech se objevují také v nezávazných instrumentech týkajících se starší osob a stárnutí⁷⁹ a v postojích nevládních organizací, jež se staršími lidmi aktivně zabývají.⁸⁰

Většina zdrojů se bohužel omezuje na to, že o přístupu založeném na lidských právech sice mluví, nezamýšlí se ale nad jeho konkrétním obsahem, jen debatuje o koncepčním rámci či o možnosti univerzální smlouvy o lidských právech starších lidí. Nezávislá expertka OSN pro požívání všech lidských práv staršími osobami, Rosa Kornfeld-Matte z Chile, ve své zprávě z roku 2016 popsala přístup jako „*koncepční rámec normativně založený na mezinárodních standardech v oblasti lidských práv a operačně zaměřený na prosazování a ochranu práv starších osob*“.⁸¹ O několik let dříve, v roce 2009, se nad povahou a obsahem přístupu ke starším lidem založeném na lidských právech ve zvláštní zprávě určené pro Radu OSN pro lidská práva zamyslela členka Poradního výboru Rady Chingsung Chung z Jižní Koreje.⁸² Ta tento přístup, ve specifickém kontextu OSN, chápala zejména jako protiváhu přístupu, jenž otázky stárnutí a starších lidí považuje výlučně za součást rozvojové agendy a který v mnoha ohledech odpovídá přístupu založenému na potřebách. Dle Chung takový přístup nestačí a je třeba jej doplnit přístupem, který by jasně vymezil, jaká lidská práva starší lidé požívají, a vytvořil mechanismy, jejichž

⁷⁷ UN Doc. A/HRC/18/37, *Thematic study*, op. cit., s. 11.

⁷⁸ UN Doc. A/74/186, *Report of the Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities*. 17 July 2019, s. 47 (viz též s. 6 a 14).

⁷⁹ *United Nations Principles for Older Persons*, in UN Doc. A/RES/46/91, 16 December 1991; and *Madrid International Plan of Action of Ageing*. New York: United Nations, 2002.

⁸⁰ *Srov. Equal treatment, equal rights Ten actions to end age discrimination, HelpAge International*. November 2001.

⁸¹ UN Doc. A/HRC/33/44, *Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons*. 8 July 2016, s. 95.

⁸² UN Doc. A/HRC/AC/4/CRP.1, *The necessity of a human rights approach and effective United Nations mechanism for the human rights of the older person*. Working paper prepared by Chingsung Chung, Member of the Human Rights Council Advisory Committee, 4 December 2009.